

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р. М.

ЛЕКЦІЯ № 3

**Історико-культурні туристично-рекреаційні ресурси регіону та
їх використання в індустрії гостинності**

з навчальної дисципліни

„ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЛЬВОВА”

галузь знань 24 „Сфера обслуговування”

спеціальність 242 „Туризм”

© Скабара Р.М., 2020

© Львівський державний університет фізичної
культури ім. І.Боберського, 2020

Львів – 2020

ПЛАН

1. Поняття про історико-культурні туристичні ресурси
2. Види музеїв і їх використання у туризмі
3. Музеї Львівської області

До групи історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам'ятки історії, історико-архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури, унікальні споруди культури, спорту тощо.

Отже, історико-культурний потенціал, матеріальні та духовні пам'ятки народу дуже важливі для формування світогляду народу, для задоволення матеріальних, серед них і туристичних потреб.

У розвинутих країнах світу пам'ятки історії та культури – це значний туристичний ресурс, який активно використовують для отримання прибутку.

В Україні взято під охорону держави понад 70 тисяч пам'яток історії та культури, серед них понад 12 тисяч особливо цінних у туристичному плані пам'яток архітектури, які є зразками монументальних витворів мистецтва, починаючи від III ст. до н. е.

Пам'ятки архітектури в Україні розміщені нерівномірно. Основна їх частина знаходиться в західних областях України, а також Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях та Республіці Крим. Східні і Південні області не такі багаті на пам'ятки архітектури – найстаріші з них належать до 17 ст., що пов'язано з пізнім освоєнням території.

Найбільша кількість пам'яток архітектури припадає на м. Львів (2500) та Львівську область. Другим щодо кількості пам'яток архітектури є м. Київ (понад 1500). Передусім це споруди епохи Київської Русі – Золоті Ворота (1037), Софіївський собор (1037), Видубицький монастир (11), ансамбль Києво-Печерської Лаври (11). Зважаючи на виняткову художню цінність, за рішенням ЮНЕСКО, ансамбль споруд Софіївського собору та Києво-Печерської Лаври внесено до списку світової культурної спадщини. Кам'янець-Подільський – місто-заповідник, який за кількістю пам'яток архітектури (понад 150) займає

третє місце в Україні. Особливо цінними є Стара фортеця (11-18), церкви, костели, житлові та цивільні споруди.

В Україні збереглися пам'ятки, пов'язані з колонізацією Причорномор'я стародавніми греками. Це руїни Херсонесу і Пантікапея в Криму, Ольвії в Миколаївській області.

Через часті напади на землі України іноземних загарбників на її території споруджено чимало замків і фортець, які мають європейське значення. До найцінніших слід віднести замки в Ужгороді (11-16), Кременці, Луцьку, Острозі (13-14) та інші, а також замки на Волині, Поділлі.

Характерним елементом пізнавальних ресурсів є соціальні та природні об'єкти, явища, події, походження яких тісно пов'язане з територією України і тієї зарубіжної країни, в межах якої вони первісно виникли. Це місця, пов'язані із життям, діяльністю або перебуванням в Україні відомих письменників, художників, політичних діячів.

Види музеїв і їх використання у туризмі

Музеї - це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини.

Основними напрямками музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота.

За своїм профілем музеї поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо.

На основі ансамблів, комплексів пам'яток та окремих пам'яток природи, історії, культури та територій, що становлять особливу історичну, наукову і культурну цінність, можуть створюватись історико-культурні заповідники, музей-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Музеї можуть засновуватися на будь-яких формах власності, передбачених законами України. Засновниками музеїв можуть бути відповідні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи.

Державному музею, який має музейне зібрання пам'яток загальнодержавного значення, набув міжнародного визнання і є провідним культурно-освітнім та науково-дослідним закладом у відповідних профільних групах музейної мережі України, у встановленому законодавством України порядку може бути надано статус національного музею України.

Рішення про створення музеїв приймають їх засновники. Для створення музею засновники повинні забезпечити: формування музейного зібрання; матеріальну базу - приміщення для експозиції та роботи наукових працівників, фондосховище музею; умови для охорони музею, оснащення його засобами охоронної та пожежної сигналізації; фінансування та кадри для належного його функціонування; роботу музею за чітким розкладом.

Засновники музею можуть створювати філії та відділи музею, що не є юридичними особами. Земельні ділянки, інші природні ресурси, необхідні для створення музею, надаються в користування у встановленому законодавством порядку. Музеї можуть створюватись і діяти в усіх організаційно-правових формах.

Музей діє на підставі статуту (положення), що затверджується його засновником чи засновниками. У статуті (положенні) музею визначаються: назва музею, його статус, склад засновників, їх права та обов'язки; організаційна структура, основні завдання та напрями діяльності; джерела надходження коштів і їх використання, склад майна музею, порядок його реорганізації та ліквідації, умови збереження музейного зібрання у разі ліквідації музею; інші умови діяльності музею.

На території, відведеній для музею, забороняється діяльність, що суперечить його функціональному призначенню або може негативно впливати

на стан зберігання музейного зібрання, а також інша діяльність, яка є несумісною з діяльністю музею як закладу культури.

На цій території згідно з статутом музею може бути виділено зони: заповідна - для зберігання і охорони найбільш цінних історико-культурних комплексів і окремих об'єктів; експозиційна - для стаціонарного демонстрування великогабаритних музейних предметів і використання в культурно-пізнавальних цілях; наукова - для проведення науково-дослідної роботи; рекреаційна - для відпочинку та обслуговування відвідувачів музею; господарська - для розміщення допоміжних господарських об'єктів.

Музейний фонд України - це сукупність рухомих пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, які мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення (далі - пам'ятки), незалежно від їх виду, місця створення і форм власності, та зберігаються на території України, а також нерухомих пам'яток, що знаходяться в музеях України і обліковані в порядку, визначеному цим Законом.

Музейні колекції та музейні предмети, що знаходяться в музеях, переданих із державної власності у комунальну власність, є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України. При передачі музеїв державної форми власності у комунальну власність музейні колекції та музейні предмети залишаються у державній власності і належать до державної частини Музейного фонду України.

Перелік музеїв (в тому числі музеїв системи Національної академії наук України, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Педагогічного товариства України, інших самоврядних організацій), в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Музейний фонд України є національним багатством України, невід'ємною складовою частиною культурної спадщини України, яка охороняється законом.

Типи музеїв: археологічні, військово-історичні, військово-технічні, етнографічні, історичні, краєзнавчі, літературні, меморіальні, музеї вищих навчальних закладів, музеї різних мистецтв, музеї шкіл, природничі, науково-технічні, медичні, художні тощо.

Важливим елементом культури області є музеї (12 головних, 37 філіалів і відділів), 2 історико-культурні заповідники, Львівський палац мистецтв. У фондах державних музеїв області зосереджено 1,5 млн. експонатів, які становлять 15% від усього музейного фонду України.

Унікальною збіркою давньоукраїнського іконопису володіє Національний музей у Львові, Львівська галерея мистецтв - найбільшою і найповнішою в Україні колекцією творів європейського мистецтва, скульптури, середньовічного українського портрета.

У Львові розміщені також Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України, Історичний музей, Природничий музей, Музей історії релігії, Літературно-меморіальний музей І.Франка, Музично-меморіальний музей С.Крушельницької з філією-музеєм С.Людкевича, Музей альманаху "Русалка Дністровая", Музей народної архітектури і побуту, Музей-Арсенал, Музей Львівської барокової сакральної скульптури XVII ст. (творчості Івана Пінзеля), Музей "Мистецтво давньої української книги", художньо-меморіальні музеї Олекси Новаківського, Олени Кульчицької, Івана Труша, Леопольда Левицького, Галерея "Гердан", Галерея сучасного мистецтва "Дзига", Аптека-музей, Музей найдавніших пам'яток Львова, Львівський палац мистецтв, Музей-заповідник "Личаківський цвинтар", створюється Меморіальний музей Михайла Грушевського.

Львівський історичний музей, один із найстаріших і найбагатших музеїв України, відзначив у 2003 році 110-ту річницю від часу заснування (1893 р.).

Датою другого народження музею можна вважати 1940 рік, коли розташовані поряд Історичний музей Львова та Національний музей імені короля Яна III (засн. 1908 р.) були об'єднані в одну установу – Львівський історичний музей (ЛІМ).

До складу фондового зібрання новоутвореного музею увійшли також окремі колекції колишніх львівських музеїв, зокрема, Музею імені князів Любомирських, Музею Наукового Товариства імені Шевченка, Музею Ставропігійського інституту та ін.

Нині збірки ЛІМу налічують понад 330 тис. історико-культурних пам'яток. Це – археологічні знахідки, твори живопису, скульптури, графіки, архівні документи, рукописні книги, стародруки, вироби з металу, шкіри, дерева, скла і порцеляни, меблі, годинники, музичні інструменти, фотографії та фотонегативи, зброя, а також пам'ятки нумізматики, фалеристики, сфрагістики тощо.

Окремі музейні предмети та колекції становлять особливо цінну частину національного культурного надбання, є раритетами світового значення. Це, зокрема, рукописні і стародруковані книги XII-XVII ст., найдавніші графічні види Львова XVII-XVIII ст., турецькі військові намети XVII ст., обладунки «крилатих» гусар та гуцульська зброя, старовинні ордени багатьох країн Європи і Азії, декоровані коштовним камінням та кольоровими емалями, меморіальні пам'ятки відомих особистостей (наприклад, листи Яна III Собеського, рукопис Жорж Занд, пасмо волосся Наполеона Бонапарта, каптан Петра I) та ін.

Експозиція, розгорнута в Королівських залах кам'яниці Корнякта, де у другій половині XVII ст. знаходилась резиденція короля Яна III Собеського, репрезентує старовинні меблі, картини, годинники; окремими комплексами експонуються ордени і пам'ятки художнього срібла з фондів музею (відділ історичних коштовностей, пл. Ринок, 6).

У Музеї-Арсеналі можна побачити рідкісні зразки зброї та захисного озброєння XII-XX ст. з різних країн Європи, Азії та Африки (відділ Музей-Арсенал, вул. Підвальна, 5).

Темі боротьби українського народу за створення самостійної держави присвячена стаціонарна виставка «Воєнно-історичні пам'ятки» (пл. Ринок, 4), організована відділом Визвольних змагань України.

Відділ історії української діаспори експонує пам'ятки, пов'язані з соціально-культурним життям українців зарубіжжя (пл. Ринок, 4). Окрім згаданих експозицій, Львівський історичний музей має відділи за межами центру міста.

Інтер'єр та атмосферу літературно-мистецького салону відтворює музей «Літературний Львів першої половини XX ст.» (вул. Гвардійська, 18).

За роки незалежності були відкриті історико-меморіальні музеї генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича (вул. Білогорща, 76а) та Євгена Коновальця (с. Зашків Жовківського р-ну).

У мальовничій місцевості львівських Карпат розташований Державний історико-краєзнавчий заповідник «Тустань» з Музеєм історії Тустані – унікальної давньоруської наскельної фортеці (с. Урич Сколівського р-ну).

У найближчих планах музею – створення нових експозиційних відділів: Музей визвольних змагань та Музей історії техніки. Музейні видання, зокрема, рекламні буклети, путівники, альбоми, каталоги, річники «Наукових записок» з публікаціями науковців ЛІМ, можна придбати у вестибюлях музею (пл. Ринок, 6, 24; вул. Підвальна, 5).

У єдиній збереженій у Львові пам'ятці світської готики – Готичному залі на першому поверсі кам'яниці Корнякта – відкрито арт-салон «Готик-хол», де можна придбати здані на комісію предмети антикваріату, а також твори сучасного образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва.

Львівський музей історії релігії – єдина установа культури в Україні, в якій за допомогою зібраних унікальних матеріалів висвітлюється історія світових та національних релігій, життя та діяльність церковних організацій.

Музей створено в 1973 році. Він розташований у приміщенні колишнього Домініканського костелу (храм Пресвятої Євхаристії УГКЦ) і монастиря XVII-XVIII ст. Музей на сьогодні має кілька філіалів. 1980 року створено Червоноградський філіал, 1991 року – Сокальський філіал «Земля, Людина, Світ», 1993 року – Інститут релігієзнавства, 1998 року – Інститут антропології.

Експозиція музею складається з таких розділів: «Релігії Стародавнього світу», «Юдаїзм», «Походження християнства», «Православ'я в Україні», «Католицизм», «Українська греко-католицька церква», «Протестантизм», «Іслам», «Буддизм». До структури музею входять відділи: виставковий, науково-освітній, рекламний, видавництво «Логос», науково-реставраційний, художній, фонди, бібліотека, фото- та голографічна лабораторії, методичний центр.

У фондах музею зберігається понад 100 тисяч експонатів, які мають унікальну сакральну, мистецьку, історичну та культурну цінність. Зокрема, велика збірка ікон XVI-XX ст. (близько 1 тис), скульптурні роботи Пінзеля, Плейовського, Шімзера, надгробок роботи Торвальдсена, археологічні матеріали трипільської культури та оригінальні речі Стародавнього Єгипту, Греції й Риму, велика колекція стародруків XVI-XVII ст. (2771 од.), в тому числі «Острозька Біблія Івана Федорова» 1581 р; «Требник» Петра Могили, «Біблія», видана 1563 р. у Парижі, юдейський скарб XVI-XIX ст. (більше 200 од.).

Єдиний у світі мавзолей Тор XV-XVIII ст. (більше 400 од.), Корани початків Кримського ханства, скарб золотих монет епохи Наполеона III, релікварій св. Аронтія – мученика XI ст. (Візантія) та ін.

Музей має спеціалізовану бібліотеку релігієзнавчого профілю, аналогів якої в державі не існує. Серед 50 тисяч примірників – праці теологів Київської, Львівської, Санкт-Петербурзької та Московської духовних академій та їх періодичні видання, церковно-релігійна література католицьких інституцій Італії, Німеччини, Австрії, Франції і Польщі, збірка релігійних видань

мусульман Криму, повне зібрання творів видавництва «Українсько-Католицького університету в Римі».

Найбільш поширеною формою науково-освітньої роботи музею є екскурсії: оглядова по музею, тематичні – «Релігії стародавнього світу», «Юдаїзм», «Раннє християнство», «Католицизм», «Православ'я», «Історія греко-католицької церкви», «Східні релігії» та «Скарби музею» в підземеллі костелу.

Крім цього, музей організовує екскурсії автобусом за маршрутами: Монастирі Західної України (Крехівський монастир, Унівський монастир, Почаївська Лавра); Пам'ятники України (Олеський замок, Золочівський замок, Нагуєвичі (садиба І. Франка), Звенигород, Берестечко (Козацькі могили), Колодяжне (садиба Лесі Українки), Скелі Довбуша, Древній Володимир-Волинський, Замки Львівщини (Золочів, Олеський, Підгірці), Славське (Тростян), Страдчівські Печери).

Оглядова автобусна екскурсія по Львову (середньовічний Львів – пішохідна екскурсія, Личаківське кладовище, храми Львова).

Музей активно співпрацює з Інститутом філософії, Інститутом археології НАН України, Інститутом національних відносин та політології, Інститутом українознавства, народознавства та ін. З участю музею організовуються загальноукраїнські та міжнародні конференції, круглі столи, розробляються національні програми. Протягом останніх років у них взяли участь, крім вчених України, 300 науковців із 15 країн світу та представники 15 релігійних конфесій.

З метою використання передового досвіду музейної роботи укладено угоди про співробітництво з музеями багатьох країн світу. Кращі музейні колекції демонструвалися в музеях Нью-Йорка, Гданська, Оломоуца, Свидника, Вільнюса, а виставки з Австралії (о. Тасманія), Австрії, Ізраїлю, Канади, Норвегії, Південної Кореї, США, країн СНД, Франції, Японії демонструвалися у Львівському музеї історії релігії.

Музей двічі (у 1990 та 1992 роках) проводив міжнародні виставки графіки, у яких брали участь художники більш ніж 50 країн світу, що у свою чергу стало поштовхом до активізації графічного мистецтва в Україні.

Кожного року в музеї демонструється близько 15 виставок. Серед них тематичні виставки з фондів колекцій музею: 2000-річчя Різдва Христового, 400-річчя Берестейської Унії, 1700-річчя проголошення християнства державною релігією Вірменії та ін. Особливо слід відзначити виставки, присвячені приїзду в Україну Святішого Отця Івана Павла II – «Апостол Правди і Любові», «Між Сходом і Заходом», та «Нехай святиться ім'я твоє», яка демонструвалася в Києві, в Палаці мистецтв «Український Дім». На цих виставках демонструвалися не лише найцінніші музейні колекції, а й особисті речі Папи, медалі понтифікату Святішого отця, фотографії його подорожей до різних країн світу, які передала музею Апостольська Нунціатура в Україні.

Заслужують на увагу виставки в музеї художніх закладів Львова, з якими музей активно співпрацює багато років.

Виставкові зали музею завжди відкриті для молодих художників-початківців, народних умільців, колекціонерів.

При музеї працює єдина в Україні майстерня з реставрації органів (реставраційні органи в Черкасах, Вінниці, Кам'янець-Подільському, Червонограді, Мостиськах, с. Поморяни Львівської області) та голографічна лабораторія.

Національний музей у Львові – це один із найвизначніших музеїв України, фонди якого налічують понад 130 тисяч експонатів.

Колекція закладена 1905 року як приватна фундація митрополита Андрея Шептицького. 1913 року урочистим актом музей було передано у дар українській громаді. Тоді він був названий «Національним музеєм у Львові». Нині в його експозиції давнього українського мистецтва представлені унікальні пам'ятки іконопису XII–XVIII ст. На особливу увагу заслуговує збірка рукописів і стародруків.

Збірку мистецтва XIX – початку XX ст. складає спадщина класиків української образотворчості – Т. Шевченка, К. Устияновича, Т. Копистинського, А. Манастирського, І. Труша, О. Новаківського, О. Кульчицької, М. Бойчука, Л. Геца, М. Сосенка, П. Холодного та його послідовників. Привертає увагу збірка українського мистецтва, яка нараховує понад 2 тисячі експонатів.

Музей «Бойківщина» у Самборі був організований членами однойменного товариства, яке виникло у Самборі у 20-х роках XX ст. Перше зібрання самбірських інтелігентів-українців, під час якого було вирішено заснувати Товариство «Бойківщина» і музей при ньому, відбулося 9 жовтня 1927 року.

Хто ж були ці люди, які з таким ентузіазмом і жертівністю взяли за організацію Товариства і музею у Самборі. Це насамперед Іван Филипчак (1871-1945) — педагог, письменник і музеєзнавець, Володимир Гуркевич (1880-1937) — лікар, етнограф, археолог і публіцист, Антін Княжинський (1893-1960) — педагог, музеєзнавець і письменник, Михайло Скорик (1895-1981) — педагог, публіцист і науковець, Володимир Кордуба (1883-1964) — інженер, картограф, культурно-громадський діяч.

Надзвичайно жертовно спричинився до організації Товариства та його музею адвокат д-р Данило Стахура (1860-1938) – колишній громадський діяч Самбірщини, який у 20-30-х роках вимушено перебував на Закарпатті (тоді Чехословаччина). Він відступив для експозиції збірок увесь перший поверх свого будинку, що знаходився в Самборі за адресою: вулиця Тиха, № 1.

Поряд із активною культурно-просвітницькою роботою, яку провадили Товариство «Бойківщина» і його музей як у Самборі, так і в усьому бойківському краю, вони також започаткували широку науково-видавничу діяльність. З цією метою вчений провід Товариства «Бойківщина» заснував періодичне видання «Літопис Бойківщини», яке у підзаголовку мало ширше інформаційне розшифрування: «Записки, присвячені дослідям історії, культури й побуту бойківського племені». За неповних десять років існування (1931-

1939) це видання встигло вийти одинадцятьма випусками (дванадцятье число «Літопису» було підготовлене до друку, але через першу большевицьку окупацію не дійшло до загалу). Окрім цього, Товариство «Бойківщина» розпочало серію окремих видань з різних аспектів історії, побуту та фольклорної спадщини бойків.

У зв'язку з повоєнними репресіями на теренах Західної України, які зачепили сподвижників «Бойківщини» Івана Филипчака, Антона Княжинського та інших, доля музею була вирішена жорстоким наказом Міністерства культури УРСР: ліквідувати.

90-ті роки стали часом поновлення діяльності скарбниці «Бойківщини». Це відбулось за ініціативи культурно-просвітницького товариства імені Володимира Кобільника. Музей відновлено в колишньому будинку парафіяльної школи, збудованої мешканцями міста у 1679 році на старожитних фундаментах XVI ст.

У музеї функціонують дві постійно діючі експозиції: «Господарсько-матеріальна культура бойків та бойківської ноші» та кімната «Родини Козачевичів» (меблі кінця XIX ст.).

Жовківський район. Значну роль в духовному розвитку особистості відіграють музеї, яких в районі є 8, зокрема: музей історії Львівського державного аграрного університету та музей академіка А.Храпливого в цьому ж університеті, літературний музей ім.Л.Мартовича в с.Монастирок, музей історії в с.Любеля, музей історії Жовківської друкарні, літературний музей ім. А.Турчинської в смт.Куликів, музей історії 1-ї світової війни в с.Гійче, музей Степана Бандери в м.Дубляни, кімната-музей академіка М.Возняка у Волицькій СШ, (відділення Львівського історичного музею) "Музей-садиба полковника Є.Коновальця" у с. Зашків, який є відділом Львівського історичного музею, філіал Львівської картинної галереї у м.Жовква.

Рекомендована література

Основна:

1. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг // Регіональна економіка. - 1999. - № 2. - С. 172-178.
2. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. – Донецьк, 2001. – 269 С.
3. Король О. Д. Туристські ресурси та їх використання // Чернівецьк. ун-т. Наук. вісн. - Чернівці, 1996. - Вип. 3: Географія. - С. 64-69.

Допоміжна:

1. Вавриків І. Музейний фонд Львівської області як складова частина туристичного потенціалу / Ірина Вавриків, Роман Скабара // День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студент. наук. конф. – Львів : ЛДУФК, 2018. – С. 157–159.
2. Гончар Н. Інновації у формуванні майстерності екскурсоведа / Наталія Гончар, Наталія Павленчик // День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студент. наук. конф. – Львів, 2019. – С. 151–154.
3. Карпин М. З. Туристично-рекреаційний потенціал Стрийського району Львівської області / Карпин Д. С., Скабара Р. М., Тимошенко Л. О. // Туристичний бізнес : світові тенденції та національні пріоритети : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (9 листопада 2012 року). - Харків, 2012. - С. 40-42.
4. Лабарткава К. Туристичний потенціал Турківщини як компонент розвитку екологічного туризму району / Костянтин Лабарткава, Валентина Лабарткава // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (19-20 жовтня 2018 р., м. Львів). - Львів, 2018. - С. 59-61.
5. Павленчик Н. Ефективність використання туристичних ресурсів Львова / Павленчик Н. // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2019. – С. 104–107.
6. Рекреаційна географія (рекреаційний туризм, рекреаційна картографія і топографія) : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 30 с.
7. Скабара Р. Актуальні аспекти розвитку курортів Львівської області / Роман Скабара, Андрій Кухтій, Олена Курах // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфери обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. - Львів, 2019. - С. 76-77.
8. Скабара Р. Актуальний стан, проблеми та напрями розвитку українсько-польського туристичного обміну (на прикладі Львівської області) / Роман Скабара // Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2015. - С. 400-402.

9. Скабара Р. М. Історико-культурні пам'ятки Жовківського району Львівської області у регіональному туристичному продукті / Скабара Р. М. // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні : теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25 - 26 квітня 2013 р.). - Київ, 2013. - С. 216-218.
10. Скабара Р. М. Музейний туризм як перспективний напрям розвитку індустрії гостинності Львівської області / Скабара Р. М. // Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2011 р., м. Луганськ). – Луганськ : Вид-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2011. – Вип. 6, т. 2 – С. 240–245.
11. Скабара Р. Передумови використання музейного фонду Львівської області як туристичного ресурсу / Роман Скабара, Наталія Кокотко // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (18–19 травня 2017 р., м. Львів). – Львів, 2017. – С. 103–104.
12. Скабара Р. М. Передумови та перспективи розвитку музейного туризму в Львівській області / Скабара Р. М. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – Луцьк, 2011. – Вип. 18. – С. 133–136.
13. Скабара Р. Проблеми електоральної географії великого міста (на прикладі Львова) / Роман Скабара // Студії Політологічного центру Генеза. – 1997. - № 2. – С. 20-26.
14. Скабара Р. М. Регіональні програми розвитку туризму як елемент державної туристичної політики : досвід Львівської області / Скабара Роман Михайлович // Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives : collection of scientific papers «SCIENTIA» (March 12, 2021, Republic of Lithuania). - Vilnius, 2021. - Vol. 3. - P. 170-171.
15. Скабара Р. М. Структурно-динамічні та геопросторові процеси розвитку туристичної галузі Івано-Франківської області / Скабара Р. М. // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Серія: Географічні науки : [зб. наук. пр.]. – Суми, 2011. – Вип. 2. – С. 133–139.
16. Скабара Р. М. Сучасний стан і проблеми використання історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області / Скабара Р. М. // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 16–18 березня 2011 р., Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси, 2011. – С. 130–132.
17. Скабара Р. Сучасний стан та тенденції розвитку туризму у прикордонному Сокальському районі Львівської області / Роман Скабара, Костянтин Лабарткава, Лідія Тимошенко // Формування мереж прикордонного співробітництва України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2011. - С. 218-220.
18. Скабара Р. М. Туристичні ресурси Хмельницької області: потенціал та перспективні напрями використання / Скабара Р. М. // Регіон-2011: суспільно-географічні аспекти : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар.

- участю (м.Харків, 14-15 квітня 2011 р.). – Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. – С. 181–183.
19. Скабара Р. Формування спортивної та спортивно-туристичної інфраструктури в межах промислового Миколаївського району Львівської області / Роман Скабара, Світлана Кухтій // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 р., м. Львів). – Львів, 2020. – С. 260-263.
 20. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (3 жовтня 2019 р., с. Гута) / Уляна Гузар, Марія Паска, Орислава Коркуна, Орися Іжевська. – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – 64 с.
 21. Худоба В. Аналіз репрезентативності мережі великих заповідних об'єктів Західного Волино-Поділля / В. Худоба // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - Львів, 2011. – Вип. 39. – С. 364- 370.
 22. Худоба В. Конструктивно-географічні засади оптимізації структури земельних угідь РЛП "Равське Розточчя" / В. Худоба // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - Львів, 2014. - Вип. 45. - С. 376-385.
 23. Худоба В. Перспективи розвитку екологічного туризму у регіональному ландшафтному парку «Равське Розточчя» / В. Худоба // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (18-19 жовтня 2019 р., м. Львів). – Львів, 2019. – С. 27–30.
 24. Худоба В.В. Розточанські регіональні ландшафтні парки: особливості, структура і функціонування / В.В. Худоба // Наук. вісник нац. лісотехнічного ун-ту України. Серія: Природничі дослідження на Розточчі. – Львів, 2010. – Вип. 20.16. – С. 110–114.
 25. Худоба В. Теоретичне обґрунтування доцільності оптимізації мережі регіональних ландшафтних парків України / Володимир Худоба // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Географія. - 2011. - № 2. - С. 242-248.
 26. Integration of Partial Least Squares Path Modeling for Sustainable Tourism Development / N. Pavlenchuk, S. Mekhovych, O. Bohoslavets, Y. Opanashchuk, V. Hotra, I. Gayvoronska // International Journal of Recent Technology and Engineering. – 2019. – Vol. 8, is. 2. – P. 4309–4312.
 27. Khudoba V.V. Theoretical substantiation of expediency of the network of regional landscape parks of Ukraine optimization. The Scientific issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National pedagogical university. 2011; 2: 242-248.
 28. Pavlenchuk N. Concerning the Problems of Reforming the Tourism Sphere in Ukraine / Nataliia Pavlenchuk // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science, Culture, and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 302.

